

**Орфограма.
Літери на позначення е, и
в коренях слів**

ДЛЯ 1 КУРСУ

Чи потрібно сьогодні бути грамотним?

- ▶ *Грамотність – запорука успіху*
- ▶ *Бути культурним означає бути грамотним.*
- ▶ *Уміти грамотно писати - життєва необхідність.*
- ▶ *Бути грамотним - модно.*
- ▶ *Грамотний – отже, розумний, успішний, патріот.*

Орфографія

(грецьк. orthos — прямий, правильний, рівний і grapho — пишу) — розділ мовознавства, що вивчає правила написання слів; загальноприйнята система правил національної мови щодо сп

Неправильне написання слів називають **орфографічною помилкою** (уживання апострофа, подвоєні приголосні, правопис складних слів та ін.). Написання, що не регламентується правилами, винятки з правил треба перевіряти за **орфографічним словником**.

Принципи української орфографії

В українській орфографії визначають такі принципи правопису:

- ▶ фонетичний,
- ▶ морфологічний,
- ▶ історичний,
- ▶ смисловий.

Принципи української орфографії

За фонетичним принципом («як чую, так і пишу») позначають:

- ▶ усі наголошені голосні: кáзка, гóвориш, кúхня;
- ▶ ненаголошені [a], [y], [i], а також [o], що стоїть не перед складом із наголошеним [y] або [i]: казати, купатися, молоко;
- ▶ префікс с- перед кореневими к, п, т, ф, х: сказати, спитати;
- ▶ групи приголосних, що утворилися внаслідок спрощення: проїзний, щасливий, тиснути;
- ▶ групи приголосних [ств], [цтв], [зтв] і суфікси -ськ-, -цьк-, -зьк-, що утворилися внаслідок додавання суфіксів до основ: птах — птаство, ткач — ткацтво, убогий — убозтво, чех — чеський;
- ▶ чергування приголосних: рука — на руці — ручка, нога — на нозі — ніжка, вухо — на вусі — вушко.

Принципи української орфографії

Морфологічний принцип правопису вимагає однакового позначення на письмі значущих частин слова, незалежно від їхнього реального звучання:

[го ^ул^убка] голубка, бо голуб; [до ^ур'із'ц'і] доріжці, бо доріжка.

Принципи української орфографії

Історичний (традиційний) принцип правопису полягає в тому, що слова, окремі частини слів чи букви пишуть так, як це робили раніше, за усталеною традицією, але їхнє написання не можна пояснити в сучасній мові дотриманням фонетичного або морфологічного принципів.

Наприклад, подвоєні літери в іншомовних словах: *Марокко, Руссо, голландець*.

Принципи української орфографії

Смисловий (диференційний) принцип вимагає різного написання:

- ▶ однозвучних слів, що мають різне значення (омонімів): Лев (ім'я) — лев (тварина); Захід (країни Західної Європи) — захід (частина світу);
- ▶ паронімів: гребі — гриби; кленок (від клен) — клинок (від клин);
- ▶ префіксів пре-, при-: пречерствий — причерствілий;
- ▶ слів разом та окремо: в день народження — приїхали вдень та ін.

Робота з підручником

- ▶ Вправа 2 с. 87 (усно).

Ненаголошені е, и

Е пишуть	
у сполученнях -еле-, -ере-	зелений, берег
при чергуванні з і	летіти — літати, променистий — промінь
при зміні форми слова чи при словотворенні е випадає	шевця — швець, праведний — правда
у дієслівних коренях -бер-, -мер-, -тер-, -дер- і под. (без суфікса -а-)	вибереш, витерти, видеремо
якщо в наголошеній позиції — е	весна — весни, веслувати — весла

Ненаголошені е, и

И пишуть

у сполученнях -ри-, -ли-
між приголосними

бриніти, дрижати,
кривавий, глитати

у дієслівних коренях
-бир-, -тир-, -дир- (із
суфіксом -а-)

вибирають, витирати,
видираєш

якщо в наголошеній
позиції — и

зима — зими, пиляти —
пилка

Ненаголошені е, и

Написання слів, які не можна перевірити за допомогою правила, з'ясовують за словником: директор, ефект, лимон, лиман, пшениця, кишенья.

«Коректор»: знайди орфографічну помилку, назви орфограму

- ▶ Просьба, бородьба, косьба, зцідити, ягідка.
- ▶ Свято, бур'ян, моркв'яний, торф'яний, буряк.
- ▶ Тьмяний, різьбяр, радість, сміх, іньший.
- ▶ Безжурний, зфотографувати, безкисневий, створити, розповісти.
- ▶ Контрастний, пестливий, баластний, областний, форпостний.
- ▶ Машинний, змінний, орлинний, цінний, старанний.

«Коректор»: знайди орфографічну помилку, назви орфограму

- ▶ Контрреволюція, колектив, панна, імміграція, мадонна.
- ▶ Цистерна, кипарис, діаграма, режисер, симпатія.
- ▶ Три-кут-ний, да-ле-кос-хід-ний, хо-джу, ро-зум.
- ▶ Хтозна-що, де-не-де, по-своєму, день-у-день, як-не-як.
- ▶ Тихенько, берег, кишенья, арифметика, велитень.
- ▶ Глибокий, вогнигасник, вуличка, виноград, близенько.

Розподільний диктант

Бл..зенько, ос..литися, хв..люватися, оп..нитися,
справ..дливий, греб..лька, розп..тати, р..вти, тр..мати,
зш..вати, дал..чінь, неприм..ренний, поч..нати, вир..
нати, сп..нити, дят..л, ст..лити, ущ..мити, тр..вога, в..
селка, оц..нкований, в..ршина, ч..рвоніти, д..рева.

Як на ЗНО

Літеру **е** треба писати в усіх словах рядка

А ст..хати, ст..повий, квіт..нь

Б зал..вати, майст..р, леб..диний

В пригв..нтити, чер..да, шел..стіти

Г ос..литися, к..шеня, л..дацюга

Д д..ржати, тр..мтіти, щеб..тати

Як на ЗНО

Літеру **и** треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

А вар..во, вул..чка, вовч..ня, схов..ще

Б кот..чок, печ..во, виховат..ль, вогн..ще

В водич..нька, добр..во, страхов..сько, пал..во

Г русалч..н, кринич..нька, парканч..к, згар..ще

Д плет..во, поради..ця, посміхов..сько, доньч..н

Робота з підручником

- ▶ Вправа 3 с. 87.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- ▶ Вивчити п. 28.
- ▶ За правилами параграфа створити інтелект-карту.
- ▶ Виконати вправу 7 с. 89.
- ▶ Виконати тести письмово за посиланням <https://forms.gle/1R9oP7kFeUNKKDbJ7>